

УДК 331.5:338.24

О.О. Смірнов,

кандидат економічних наук, Кіровоградський інститут регіонального управління і економіки

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. В статті розглядається проблема підвищення конкурентоспроможності персоналу на промислових підприємствах за рахунок інновацій, обґрунтовується необхідність формування умов в регіоні для інноваційного розвитку.

Annotation. In the article the problem of an increase in the competitive ability of personnel at the industrial enterprises due to the innovations is examined, the need for the formation of conditions in the region for the innovation development is based.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інновації, інноваційний розвиток.

Вступ. Провідні підприємства і країни світу у своєму прагненні домогтися технологічної переваги переслідують мету не тільки досягти підвищення продуктивності і конкурентоздатності на світовому ринку, але й забезпечити основи свого довгострокового економічного розвитку. Рушійну силу економічного зростання вони бачать у використанні та удосконаленні передових технологій, в інновації.

В умовах глобалізації усе більше фактів свідчать про важливість прискореної інновації, без якої важко утримати лідерство, неможливо підтримувати динамічний баланс суспільства. Якщо вести мову про слаборозвинені країни, то вони мають шанс наздогнати лідерів, що пішли вперед, і забезпечити свою технологічну першість, якщо зможуть освоїти стратегічно правильну модель інноваційного саморозвитку.

Закордонний досвід засвідчує, що інновації зробили з таких недавно відсталих країн, як Японія, Південна Корея, Тайвань і інші промислово передові країни. Невпинний суспільно-технічний розвиток, систематичне підвищення індивідуальної здатності побачити й вирішити проблему, засноване на навчанні, науковій діяльності масового характеру — це головна риса нашого часу, придбана в ході широкого використання методу стратегічно форсованої інновації. Інноваційне прискорення суспільно-технічного прогресу є основною характеристикою передових країн світу за останні два сторіччя.

Провідні підприємства добре розуміють, що інноваційний саморозвиток треба починати з малого: із технології, нехай дрібною, але добре освоєною. Наступний крок - закупівля нових технологій у вигляді ліцензії. Показником інноваційних здібностей можна вважати період часу, необхідний для повного освоєння перейнятих технологій. В Японії 60-х років минулого століття для повного освоєння нової технології було потрібно 5-7 років, а наприкінці 80-х досить було кількох місяців, щоб не тільки перейняти технологію по ліцензії, освоїти її, але і перевершити по продуктивності постачальника технологій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні аспекти проблеми підвищення конкурентоспроможності працівників та підприємств а також вплив на них інноваційної активності досліджували такі українські вчені, як Амоша О.І., Бандур С.І., Богиня Д.П., Грішнова О.А., Дмитренко Г.А., Колот А.М., Кравченко І.С., Лібанова Е.М., Лісогор Л.С., Макарова О.В., Новікова О.Ф., Онікієнко В.В., Петрова І.Л., Пирожков С.І., Семикіна М.В., Шаульська Л.В та інші. Однак дана проблема і на сьогодні залишається відкритою.

Мета. Мета даної статті полягає в висвітленні проблем інноваційної діяльності підприємств та її впливу на підвищення конкурентоспроможності персоналу промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Підвищення конкурентоспроможності персоналу промислових підприємств тісно пов'язане зі "сплеском" його інноваційної активності. Обидва ці явища у світі не є випадковими. Вони ґрунтуються на комплексному підході менеджерів до створення різноманітних економічних, психологічних, соціальних, статусних стимулів до постійного освітньо-професійного розвитку персоналу та прояву творчості, оскільки це приносить підприємству очевидні економічні зиски і бажані конкурентні позиції на ринку.

Можливість впровадження інновацій на вітчизняних промислових підприємствах, тобто сприйняття їх, визначається рядом факторів, які акумулюють внутрішні й зовнішні можливості та загрози. Державна політика щодо підвищення сприйняття інновацій підприємствами повинна забезпечувати формування та результативне функціонування системи механізмів, здатних стимулювати попит на інновації з боку виробників, зокрема, купувати інноваційну техніку і технології; нарощувати нематеріальні активи; оновлювати асортимент продукції та поліпшувати її якість.

В даному аспекті позитивним є досвід країн ЄС щодо стимулювання інноваційної діяльності: у більшості країн Європейського Союзу надається державна підтримка підприємствам, які розробляють і реалізують нові товари й технології, тому що дана сфера вважається досить ризикованою щодо капіталовкладень. В Італії, Іспанії та Португалії це податкові пільги, за допомогою яких стимулюються всі підприємства, пов'язані з розробкою та впровадженням інновацій; у Німеччині, Фінляндії, Швеції – субсидії й кредити за зниженими відсотковими ставками.

Саме відсутність досконалої системи подібних стимулів поряд з іншими важливими причинами (економічна, фінансова, платіжна, техніко-технологічна криза,

зниження макроекономічного попиту на інновації тощо) призвели до неготовності багатьох вітчизняних підприємств зберегти і примножити якість трудового потенціалу в інтересах розробки і впровадження інновацій.

Тривалий період економічної кризи, відсутність розвиненої інфраструктури інноваційної діяльності упродовж багатьох років, необхідної мотивації підприємств-товаровиробників до застосування нововведень як засобу конкурентної боротьби, – ці та інші чинники визначили відставання України в інноваційній сфері ще на початку ринкових перетворень. У кризове для країни десятиріччя, починаючи з 1991 р., ситуація істотно погіршилася: зменшилися обсяги виробництва, відбулося падіння продуктивності праці, згорання фінансування науки, відповідно зменшилася частка наукоємної машинобудівельної продукції, а чисельність працівників, зайнятих науковою та науково-технічною діяльністю зменшилися більш як удвічі, кількість винахідників та раціоналізаторів – понад чим 20 разів.

Питома вага українських промислових підприємств, що впроваджували інновації, має загрозливу тенденцію до скорочення: в 1995р.- 22,9%, в 2000р.- 14,8%, в 2003р. - 11,1%, а в 2009р. - 10,7%. Основні показники інноваційної діяльності промислових підприємств України в 2000-09рр. наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Інноваційна діяльність промислових підприємств України

Рік	Питома вага підприємств, що займаються інноваціями, %	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	Питома вага обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт у ВВП, %	Загальна сума витрат на фінансування технологічних інновацій, млн.грн	Впроваджено нових технологічних процесів, кількість	Освоєно виробництво нових видів продукції,* найменувань
2001	16,5	14,3	6,8	1,11	1971,4	1421	19484
2003	15,1	11,5	5,6	1,24	3059,8	1482	7416
2005	11,9	8,2	6,5	1,09	5751,6	1808	3152
2007	14,2	11,5	6,7	0,93	10850,9	1419	2526
2008	13,0	10,8	5,9	0,90	11994,2	1647	2446
2009	12,8	10,7	4,8	0,95	7949,9	1893	2685

* - з 2003 року інноваційних видів продукції

У найближчій та довгостроковій перспективі врахування інноваційного чинника стане вирішальною умовою подальшого розвитку суб'єктів господарювання на мезо- та мікрорівні.

Відсутність прибутку або низька рентабельність підприємств обмежує можливості підприємств у підвищенні конкурентоспроможності персоналу (передусім у виділенні коштів на професійне навчання та підвищення кваліфікації). До того слід додати, що сьогодні багато підприємств є збитковими, зокрема, у промисловості їх б третини. Незадовільним є технічний стан виробництва. Запровадження в дію нових технологічних ліній, станків та інших засобів виробництва здійснюється дуже повільно і становить мізерну частку від наявної вартості основних засобів. Кількість впроваджених нових прогресивних технологічних процесів скоротилася порівняно з 1991 р. майже у 5 разів і впродовж 2003-2006 рр. залишалася майже без змін. За даними Держкомстату України, зараз лише кожне п'яте інноваційне підприємство впроваджує у виробництво нові види техніки, маловідходні, ресурсозберігаючі технології.

Якщо на початку 90-х років XX ст. наукові та науково-технічні роботи в Кіровоградській області виконували працівники 20 підприємств та організацій, то сьогодні таких організацій залишилося 13. Кількість фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи, за цей же період скоротилася майже в 6 разів (це за темпами значно перевищує аналогічний середній показник по Україні). Якщо у 2001 р. в середньому по Україні інноваційною діяльністю займався кожне сьоме підприємство, то в Кіровоградській області – лише кожне шістнадцяте або 6% від загальної кількості підприємств регіону (в 1995 р. цей показник складав 7,9%), які представляють переважно такі галузі, як машинобудування та металообробка, сільськогосподарське та тракторне машинобудування, харчова, борошномельно-круп'яна та поліграфічна промисловість. Розробкою та впровадженням інновацій, пошуком та обробкою новітньої інформації на промислових підприємствах займається не більше 5% персоналу.

З цього виходить, що інноваційно-інформаційний чинник ще не став вагомим важелем зростання конкурентоспроможності персоналу промислових підприємств області, оскільки безпосередньо зачіпає інтереси мізерної частки працівників.

Причини низької інноваційної активності пов'язані, передусім, з тим, що основним джерелом фінансування впровадження нововведень сьогодні є власні кошти підприємств, які являються обмеженими. Залучення інвестицій не забезпечує нагальних потреб промисловості. Роль держави, не дивлячись на низку прийнятих законодавчих документів щодо розвитку науки та інноваційної діяльності, не виправдано знизилася: фактичні витрати з державного бюджету на наукові дослідження та інноваційні розробки зменшилися з 2,3% валового внутрішнього продукту в 1990 р. до 0,22% у 1999 і підвищилися лише до 0,39% ВВП у 2003 р. За цей період загальні витрати держави на окреслені цілі знизилися з 3,11% до 1,13% ВВП.

Інноваційні можливості регіональної влади в сучасних умовах обмежені із за відсутності коштів в регіональному бюджеті, так як більша частина податків перераховується до державного бюджету. Тому необхідна розробка програми інноваційного розвитку регіону за участі фінансування інноваційних процесів з трьох джерел: державного бюджету, регіональних коштів та прибутку підприємств регіону.

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах Кіровоградської області в 2004-2009рр. наведена на рис.1. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, за цей період скоротилася вдвічі і становить лише 9,4% від загальної кількості проти 18,9% у 2004р., а питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової складає всього 5,7%, тобто у 1,7 раза менше, ніж у 2007 році.

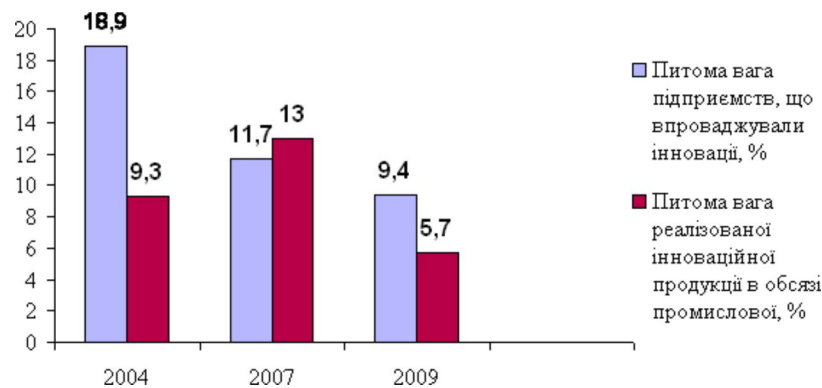

Рисунок 1. Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах Кіровоградської області

За 2009 р. у розвиток економіки Кіровоградської області підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування вкладено 3303,4 млн.грн. капітальних інвестицій. Найвагомішу частку з них (83,7% загального обсягу) становили інвестиції в основний капітал. Головним джерелом фінансування інвестицій в основний капітал, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 67,6% капіталовкладень, що на 3,9% більше, ніж у 2008р.

Вагомі обсяги інвестицій освоєні на будівництві потужностей по виробництву олії ПП “Еллада”, об’єктів Новокосятинівського родовища, ЗАТ “Завод модифікованих жирів”, ПП “Віктор і К”, лінії зв’язку, торговельних підприємств; при реконструкції об’єктів електроенергетики, залізничного транспорту, ДП “Східний гірничо-збагачувальний комбінат”; на придбання обладнання ЗАТ “Радій”, ТОВ “Ласка”, ПП “Гідросила АІМ” та сільськогосподарськими підприємствами.

Найбільше капіталовкладень (61,9% або 1711,3 млн.грн.) спрямовано у розвиток промислових видів діяльності (дивись табл. 2). Порівняно з 2008р. обсяги інвестицій в основний капітал у промисловість збільшилися на 37,1%, в т.ч. в переробну – на 91,1% та добувну – на 5%. Водночас, зменшилися у розвиток підприємств з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води на 55,5%.

Таблиця 2. Інвестиції в промисловість Кіровоградської області за 2009 рік

	Освоєно (використано) інвестицій в основний капітал, млн.грн.	У % до загального обсягу
Всього	2766,14	100,0
Промисловість	1711,3	61,9
Добувна промисловість	471,0	17,0
Переробна промисловість	1150,1	41,6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	90,2	3,3

Позитивний вплив на темпи освоєння капіталовкладень у переробній промисловості мало збільшення інвестицій в основний капітал у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (у 2,2 раза), машинобудування (на 71,3%). Частка цих видів діяльності у загальних обсягах капіталовкладень переробної промисловості становила 94,9%. Водночас, обсяги капіталовкладень у хімічне виробництво скоротилися на 63%.

Зрозуміло, що такий стан техніко-технологічного розвитку вітчизняного виробництва більш орієнтує промислові підприємства на потребу у працівниках індустріального типу, ніж на працівників, орієнтованих на новітні знання і постійне самовдосконалення.

Тому, на відміну від зарубіжного досвіду, для якого характерна активна соціально-економічна підтримка освітньо-професійного розвитку персоналу та його інноваційної активності з боку фірм і корпорацій, в Україні переважають протилежні тенденції:

- лише кожне восьме українське підприємство має безпосереднє відношення до інновацій і зацікавлене у творчому розвитку фахівців;
- критичної межі досягла зношеність парку наукового та технічного обладнання, що гальмує професійний розвиток працівників, знижує вимоги до постійного оновлення знань;
- творчість, винахідництво, прагнення до підвищення кваліфікації на більшості підприємств практично не заохочується;
- загрозливих масштабів набуло старіння кадрів, які мають відношення до заводської науки;
- керівники підприємств, як правило, рідко відшкодовують витрати працівників на отримання освіти, зокрема у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації;
- зростання конкурентоспроможності кожного окремого працівника на підприємстві, як правило, залишається його особистою справою.

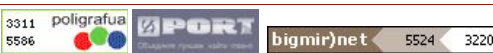
Висновки. З вищевикладеного можна зробити висновок про суперечливість ситуації: з одного боку, на рівні суспільства та уряду сформувався однозначне розуміння необхідності запровадження моделі інноваційного розвитку, піднесення конкурентоспроможності нації, з іншого боку, реалії свідчать про обмеженість уваги держави до цих питань і недооцінку цієї проблеми на рівні підприємств. Має місце гостро відчутний дефіцит у фінансуванні науково-технічної сфери, падіння престижу праці науковця, інженера, винахідника. Ускладнює ситуацію нестача керівників, здатних провести технологічні нововведення від зразка до масового виробництва, нерозвиненість фондового ринку, недооцінка інженерних кадрів, що збереглися в країні, недосконале стимулювання їх праці. Підвищення конкурентоспроможності персоналу часто залишається поза увагою багатьох керівників, які не дбають належним чином про розвиток трудового потенціалу промислових підприємств, не заохочують підлеглих до різноманітних форм навчання та підвищення кваліфікації.

На регіональному рівні конче необхідно сформувати таку систему взаємодії між наукою, промисловістю і суспільством, при якій інновації слугували б базою для розвитку промисловості та суспільства, а ті, в свою чергу, стимулювали нові наукові дослідження. При реалізації такого механізму повинен діяти двосторонній зв'язок між інноваціями та об'єктами їх застосування.

Список літератури

- 1 Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.
- 2 Лісогор Л.С. Конкурентність ринку праці: механізми реалізації (монографія) / Відпов. ред. Е.М. Лібанова. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАНУ, 2005. – 168 с.
- 3 Семикіна М. В., Коваль Л. А. Інноваційна праця в конкурентному середовищі: загальна методологія, мотиваційні основи регулювання. – Кіровоград: "Степ", 2002. – 212 с.
- 4 Смірнов О.О. Стратегічні напрями управління конкурентоспроможністю персоналу на підприємстві // Управління людськими ресурсами: государство, регион, предприятие: Сб. научн. тр. – Донецк: Ін-т економіки пром-ти НАН України, 2006. – Т.3. – С. 339 – 345.
- 5 Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики: Зб. доповідей міжнародної науково-практ. конф.– Львів: Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 570 с.
- 6 Шаульська Л.В. Стратегія розвитку трудового потенціалу України: Монографія / НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2005. – 502с.
- 7 <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 8 <http://www.kirstat.kr.ua/>

Стаття надійшла до редакції 12.09.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"